

KULTURA

LAT. CULTURA = obdelovanje zemlje

kultura : natura

OZNAKA ZA UMETNOST

potrošniki kulture

mačehovski odnos do kulture

ZAJEMA VSE OBLIKE DUHOVNEGA USTVARJANJA

religija, filozofija, znanost ...

VZORCI VEDENJA

kulturno obnašanje

VREDNOSTNA OZNAKA STVARI, POJAVA

lepo, dobro, pozitivno

Kultura je **način življenja** pripadnikov neke družbe. Zajema celotno področje idej, navad, prepričanj in materialnih proizvodov, ki jih je človek izdelal in oblikoval in se prenašajo iz generacije v generacijo.

Za človeka je značilna **odprtost do sveta**.

Človek se je zmožen prilagajati različnim razmeram svojega okolja – **raznoverstnost kultur**. Človek sam izoblikuje svoj način življenja, spreminja naravo, ustvarja svoj lasten svet in s tem tudi samega sebe.

ZNAČILNOSTI KULTURE

- TEMELJI NA ZNAKIH IN SIMBOLIH
- JE NAUČENA – INKULTURACIJA
- JE SKUPNA
- NE OBSTAJA BREZ DRUŽBE
- JE INTEGRIRANA CELOTA

CIVILIZACIJA – KULTURA

Pojma pogosto enačimo med seboj.

Nekateri menijo, da je civilizacija širši pojem kot kultura.

CIVILIZACIJA JE KULTURNI KOMPLEKS RAZLIČNIH KULTUR, KI IMAJO GLAVNE KULTURNE ELEMENTE SKUPNE.

Izraz civilizacija se pogosto uporablja v smislu vrednotenja.

SESTAVINE KULTURE

- VZORCI VEDENJA
- JEZIK
- NORME
- VREDNOTE
- VSA ZNANJA
- MATERIALNI OBJEKTI

Delitev na duhovno in materialno kulturo!!!

SIMBOLI - ZNAKI

Simbol je lahko karkoli, kar predstavlja nek pomen za pripadnike neke skupine ali družbe. Pomen ni vsebovan v predmetu, gesti, drži, znaku samem po sebi, ampak **je rezultat kulturne konvencije**.

Simbolni pomeni so različni med družbami in znotraj iste družbe.

Vsak simbol ima **kolektivni pomen** □ pomen mu pripisujejo pripadniki neke skupine oz. družbe. Skupni simboli omogočajo pripadnikom določene kulture, da komunicirajo med sabo in hkrati vnašajo določen red in predvidljivost v vsakodnevno življenje.

Vrste simbolov:

- materialni – nematerialni
- prvenstveno namenjeni komuniciranju – prvenstveno niso namenjeni komuniciranju

ZNAKI IN OZNAČEVANJE

Človekovo življenje v družbi ni mogoče brez komunikacije.
KOMUNICIRANJE = **oddajanje in sprejemanje sporočil.**

ŽIVALSKA KOMUNIKACIJA:

- je genetsko določena
- dosega raven signalov (zvočnih, vidnih,...)
- za signal je značilna stalnost oblike in vedno ista vsebina
- signali so zaprti in neproduktivni mehanizmi komunikacije

ČLOVEŠKA KOMUNIKACIJA:

- genetska določenost ni prevladujoča
- raven signalizacije je presežena s signifikanco (osmišljanje)
- označevanje je človeška sposobnost tvorjenja in sprejemanja znakov

KAJ SO ZNAKI?

- znaki so proizvod ljudi
- nastanejo z namenom uporabe v komunikacijskih procesih in se uporabljajo samo za ta namen
- znak je element, ki za človeka zaznamuje nek drug element
- vedno so dogovorjena predstavitev realnosti
- prepoznavanje in razumevanje znakov je vedno rezultat učenja v določenem kulturnem okolju

- najpomembnejši sistem glasovnih znakov je **jezik**
- poznamo še več vrst znakov: prometni znaki, Morsejeva abeceda,...)

JEZIK

Jezik je **sistem znakov (simbolov)**, ki omogoča pripadnikom neke skupnosti, da komunicirajo med seboj. Je **družbeno sprejet** sistem, sestavljen iz znakov in pravil o tem, kako se ti znaki kombinirajo v večje celote.

Jezik je družbena institucija. Je **sredstvo sprejemanja kulture** - vsebuje **kulturno dediščino**. Posamezniki ga ne moremo niti ustvarjati niti spreminjati.

Funkcije jezika so:

- komunikacijska
- kulturno reprodukcijska
- simbolna (beseda sama po sebi ne nosi pomena).

Jezik v sebi nosi tudi **vrednostne opredelitve** in z njimi povezano doživljanje in čustvovanje (cigan – Rom).

RAZLIČNE JEZIKOVNE PRAKSE so pogosto povezane z dejavnostmi, ki jih ljudje opravljajo, načinom življenja, pripadnostjo določenemu sloju. Jezik je lahko izraz pripadnosti neki določeni skupini.

Jezik kot del kulture posredno kaže na način življenja ljudi (Eskimi – sneg).

LJUDJE DOŽIVLJAJO SVET SKOZI KULTURNO PRIZMO JEZIKA – jezik do neke mere določa način mišljenja in nas vodi pri našem razumevanju sveta.

JEZIK – GOVOR

Dihotomijo jezik/govor je uvedel Ferdinand de Saussure. Uporabo jezika v komunikaciji imenuje govor. Govor je predvsem individualno dejanje.

V govoru izbiramo znake iz jezika in jih kombiniramo po pravilih. Govorimo lahko glasno, s poudarki, s premori, ... Jezik kot sistem znakov se pri tem ne spremeni.

Jezik in govor sta med seboj neločljivo povezana. Govora ne more biti brez opiranja na jezik, vendar pa tudi jezik lahko zares obstaja le z ljudmi, ki ga govorijo.

Najprej se naučimo **govora**.

v govor vstopajo **novi znaki** ↓ zaradi **sprememb** v življenju

Jezik je odprt sistem znakov in **se spreminja**.
Te spremembe so počasne.

Znotraj istega jezikovnega sistema obstaja raznovrstnost govorov – s tem se ukvarja **sociolingvistika**.

VREDNOTE

Vrednote so sistem idej, prepričanj o tem, **kaj je dobro, pravilno, zaželeno, vredno**. Služijo kot **merila za presojanje** dogajanj in ljudi z vidika tistega, kar pojmujemo kot **dobro in moralno**. Vrednote niso nevtralne.

Vrednote vplivajo na naše obnašanje in doživljanje samega sebe in drugih (so motivacija pri doseganju ciljev, najsplošnejše smernice za življenje,...)

HIERARHIJA VREDNOT :

- vse vrednote niso enako pomembne
- neskladnost ali konflikt med vrednotami (kloniranje in genski inženiring)

Vrednote so družbeni standardi – vendar jih ne sprejemajo vsi v družbi enako – zato le pogojno lahko govorimo o prevladujoči vrednotni usmeritvi določene kulture.

FUNKCIONALISTI: prevladujoča vrednotna usmeritev je rezultat soglasja glede temeljnih vrednot – vrednotni konsenz

MARKSISTI: prevladujoča vrednotna usmeritev je vsiljena s strani vladajočega razreda.

Vrednote so v različnih kulturah različne.

Vrednote so splošne smernice delovanj. Norme pa so izvedene iz vrednot in pomenijo konkretne napotke za ravnanje (smrtna kazen, evtanazija, splav).

NORME

Norme izhajajo iz vrednot. Predstavljajo **specifična pravila vedenja**. Usmerjajo naše življenje s tem, ko **natančneje določajo, kaj je prav in kaj narobe**. Norme nam predpisujejo kaj moramo delati in prepovedujejo določeno delovanje.

Kriterij razlikovanja	NEFORMALNE NORME	FORMALNE NORME
kako nastanejo	spontano skozi življenje	oblikujejo jih za to pristojne skupine, institucije, državni organi
primer	moralna pravila, pravila spodobnega vedenja	zakoni (formalno pravne norme), pravila organizacij,...
vrste sankcij	neformalne sankcije – oblika in obseg sankcije nista vnaprej predvideni in določeni	formalne sankcije – so vnaprej predvidene in določene, prav tako pa tudi pogoji in postopek njihovega izrekanja
kdo izvršuje sankcije	spontano posamezniki ali skupine	sodišča, posamezne organizacije

Formalne norme imajo lahko svojo podlago tudi v neformalnih normah.

Družba upoštevanje/neupoštevanje norm sankcionira. **Sankcije so lahko pozitivne, negativne, formalne, neformalne.**

Pozitivne sankcije naj bi spodbujale ponavljanje zaželenega in pričakovanega obnašanja. Negativne sankcije pa naj bi kršitelja in tudi tiste, ki družbenih norm še niso kršili, odvrčale od takšnega ravnanja.

Formalne sankcije lahko spremljajo tudi neformalne sankcije.

MNOŽIČNI MEDIJI

To so vsi načini komuniciranja enega vira z veliko množico ljudi. V modernih družbah imajo velik vpliv na različne vidike zasebnega in javnega življenja.

Imamo **majhno** število **pošiljateljev** sporočil

←

prilagajanje vsebine

komunikacija je precej enosmerna

DOBIČEK

veliko število njihovih **prejemnikov** (molčečnost in anonimnost)

→

branost, poslušnost, gledanost

Enosmernost komunikacije ne velja za internet.

Značilnosti množičnih medijev:

- so vir in sredstvo prenosa in širjenja informacij
- vplivajo na oblikovanje družbene realnosti (na pomen in interpretacijo dogodkov)
- so vir moč in nadzora v družbi (vplivajo na oblikovanje vrednot in norm)
- pomenijo pomembno pristočasovno dejavnost in zabavo (spremenjeno družinsko življenje)

Ali je občinstvo pasivno?

MATERIALNA KULTURA

Sestavljena je iz vseh vrst materialnih objektov, ki jih ustvarja določena kultura – **ARTEFAKTI**.

Materialni produkti **izražajo vrednote** kulture, katere del so (proizvodnja orožja – vojskovanje).

Materialna kultura **izraža tehnologijo** neke družbe.

Tehnologija = znanje, ki ga uporablja družba, da bi zadovoljila življenjske potrebe in se odzvala na okolje. (medijska tehnologija = kamera + znanje snemanja).

SPREMINJANJE KULTURE

1. Z INOVACIJAMI
2. DIFUZIJA KULTURE □ prehajanje sestavin ene kulture v drugo kulturno območje
Posledica: zmanjšanje kulturne raznolikosti.
3. GLOBALIZACIJA □ proces ekonomskega, vojaškega, političnega povezovanja različnih družb in s tem kultur na svetovni ravni.

POSLEDICE STIKOV MED RAZLIČNIMI KULTURAMI

1. DIFUZIJA KULTURE
2. ETNOCID □ uničenje kulturne identitete
(asimilacija – kulturni imperializem)
3. INTERKULTURALIZEM □ medsebojno prežemanje in nastanek nove kulture
4. AKULTURACIJA □ izraz uporabljamo za srečanje različnih kultur in izide teh srečanj
Proces prilagajanja priseljencev kulturi družbe, v katero so se preselili.
5. MULTIKULTURALIZEM □ obstoj različnih kultur med katerimi ne prihaja do sprejemanja kulturnih vplivov
Ena kultura je dominantna ostale pa so marginalne.
(akomodacija – različne kulture se med seboj tolerirajo)

ETNOCENTRIZEM IN KULTURNI RELATIVIZEM

ETNOCENTRIZEM □ kadar je naša kultura edino merilo za presojanje druge, nam tuje kulture

- prepričani smo, da pripadamo najboljšim
- delitev kultur na višje in nižje

KULTURNI RELATIVIZEM □ opazovanje neke sestavine kulture z vidika te in ne z vidika lastne kulture

- ugotavlja kakšno vlogo ima določena sestavina kulture v življenju neke družbe

VSE KULTURE SO MED SEBOJ ENAKOPRAVNE IN ZAHTEVAJO ENAKO SPOŠTOVANJE.

KULTURNA PLURALNOST

Moderne družbe so zelo heterogene, kompleksne, notranje strukturirane in stratificirane družbe.

SUBKULTURE

So skupine, ki sprejemajo dominantno kulturo, vendar imajo nekatere posebne kulturne značilnosti, ki jih ločijo od dominantne kulture.

Lahko nastanejo na temelju STAROSTNE, SPOLNE, POKLICENE, ETNIČNE, RAZREDNE, VERSKE, POLITIČNE pripadnosti.

Kulturna pluralnost vsebuje tudi **HIERARHIJO**:

DOMINANTNA KULTURA
(kulturni vzorci skupin z večjim bogastvom in družbeno močjo)

SUBKULTURA

MLADINSKE SUBKULTURE

Razširijo se po drugi svetovni vojni v zahodni Evropi in Ameriki.

Vzroki za pojav mladinskih subkultur:

- pojav množičnega šolanja
- dvig življenjskega standarda.

Danes (*stilno-scenska okolja mladih*) se mladi pogosto ne zanimajo za subkulture. Med njimi prevladujejo pasivne oblike preživljanja prostega časa.

ELITNA IN MNOŽIČNA KULTURA

ELITNA KULTURA

Elitna kultura je »visoka« kultura. Določen način življenja vrednotimo višje. Pogosto »visoko« kulturo povezujemo s kulturnimi vzorci, ki so značilni za družbene elite, tako v umetnosti kot tudi v načinu življenja.

ZNAČILNOSTI MNOŽIČNE KULTURE:

- PROIZVAJAJO IN POSREDUJEJO JO **MNOŽIČNI MEDIJI**
- **KULTURNA INDUSTRIJA**
- JE **NASPROTNA ELITNI KULTURI**
- UPORABNIKI IMAJO VLOGO **PASIVNIH POTROŠNIKOV**
- **POUDARJENA JE NJENA FUNKCIJA PROPAGANDE**
- **POMEMBNA JE FUNKCIJA RAZVEDRILA**

SLABOSTI IN PREDNOSTI MNOŽIČNE KULTURE:

- **PASIVIZACIJA POTROŠNIKOV**
- **IZGUBA UMETNIŠKEGA OKUSA**
- **FUNKCIJA PROPAGANDE IN RAZVEDRILA**
- + **OMOGOČA DOSTOP DO UMETNIŠKIH DEL ŠIROKEMU KROGU OBČINSTVA.**
- + **KAKŠNA SO IN KDO POSTAVLJA MERILA UMETNIŠKE VREDNOSTI**
- + **USTVARJALCI SE MORAJO ODZIVATI NA POTREBE RAZLIČNIH VRST OBČINSTVA. OBČINSTVO NI POPOLNOMA PASIVNO.**